

Ärende: VN/33963/2024

Begäran om utlåtande om regeringens proposition med förslag till lag om ändring av lagen om främjande av integration och till lagar som har samband med den

Lausunnonantajan lausunto

Reformen av de utbildningar som främjar integration och språkkunskaper

Läroanstalter inom fritt bildningsarbete (Lagen om fritt bildningsarbete 632/1998) har idag som uppgift att anordna integrationsutbildning, grundläggande litteracitet och grundläggande utbildning för vuxna. Folkhögskolorna kan dessutom enligt läropliktslagen (1214/2020) anordna integrationsutbildning för invandrade med läroplikt.

Regeringsprogrammet har som en av sina målsättningar att öka integrationen på svenska och till det har man också styrt extra finansiering. Till fritt bildningsarbete har under pågående regeringsperiod allokerats 2,5 miljoner euro för att utveckla och utöka fria bildningens integrationsutbildning på svenska. Nu vill regering stryka hela uppdraget från lagen om fritt bildningsarbete. Denna proposition med förslag till ändring av lag motverkar regeringsprogrammets målsättningar.

Enligt lagförslaget som planeras träda i kraft 1.1.2027 skulle kommunens ansvar öka vad gäller anordnandet av integrationsutbildning. Fritt bildningsarbete förlorar sitt lagstadgade uppdrag som anordnare av integrationsutbildning. Härfter skulle integrationsutbildningen enbart vara en arbetskraftsutbildning vars finansiering kanaliseras via kommunens statsandelar för basservice.

Borgå Folkakademi motsätter sig lagförslaget, eftersom en så här stor förändring i lagen för fritt bildningsarbete innebär att läroinrättningar förlorar bildningsuppdrag, målgrupp och finansiering. Verksamhetsförutsättning påverkas negativt och det finns risker för att läroinrättningar tvingas avveckla sin verksamhet.

Att säkerställa utbildningsmöjligheter för en flerspråkig befolkning har under en lång tid varit en central del av den fria bildningens uppdrag. Då den flerspråkiga befolkningen växer i Finland, är det avgörande att säkerställa att fortsatta studier och möjligheter till sysselsättning inte förhindras på grund av bristfälliga språkkunskaper och samhällsfärdigheter. Den fria bildningen har goda förutsättningar att ta hand om de grupper eller individer som riskerar att bli utanför utbildning och som är i behov av grundläggande färdigheter.

Borgå Folkakademi föreslår att det också i fortsättningen ska finnas i lagen om fritt bildningsarbete ett uppdrag att anordna utbildning för dem som flyttat till Finland. Uppdraget preciseras så att fria bildningen genom sina utbildningar kompletterar den arbetskraftspolitiska integrationsutbildningen. Borgå Folkakademi föreslår följande:

- 1 fria bildningens uppdrag inom invandrarutbildningen bibehålls i lagstiftningen om fritt bildningsarbete, men skrivningen ändras så att rollen blir kompletterande i förhållande till arbetskraftsutbildningen,
- 2 att lagen om främjande av integration (§ 26) hänvisar till lagen om fritt bildningsarbete,
- 3 att 5 § 2 mom. i läropliktslagen (1214/2020) inte upphävs och
- 4 att kompletterande språkutbildning och läskunnighetsutbildning som ingår i integrationsplanen stöds som självständiga studier.

Borgå Folkakademi anser att:

Integration kan inte enbart vara en arbetskraftspolitisk åtgärd utan det ska ses från ett samhällsperspektiv. Det måste finnas tillräckliga möjligheter att lära sig språk- och samhällsfärdigheter så individen och hans familj kan vara en aktiv del av samhället. Därför föreslår Borgå Folkakademi att lagen om fritt bildningsarbete fortsättningsvis ska omfatta uppgiften att ordna utbildning för invandrare. Uppgiften preciseras jämfört med nuläget så att de fria bildningen kompletterar den arbetskraftspolitiska integrationsutbildningen. Detta innebär att lagen ska definiera följande uppgifter för de fria bildningsorganisationerna:

- möjligheten att delta i studier inom den fria bildningen ska kvarstå för målgruppen (invandrade med integrationsplan). Individen ska kunna efter arbetskraftspolitisk integrationsutbildning delta i fria bildningens språk- och samhällsutbildningar. Det här ska vara möjligt för både individer med och utan integrationsplan. Invandrade med läroplikt ska kunna gå språk- och samhällsutbildning efter avslutad grundläggande utbildning om det finns behov av det och det främjar individens möjligheter till fortsatta studier.
- grundläggande litteracitet ska fortsättningsvis anordnas av fria bildningen som har kompetens och fungerande utbildningsmodeller för den här målgruppen, som är speciellt sårbar. Grundläggande läs- och skrivfärdigheter är en grundläggande rättighet oberoende ålder och en förutsättning för att man ska kunna delta i samhället, i utbildningar och sysselsättas på den finländska arbetsmarknaden.

Dessutom föreslår Borgå Folkakademi att:

- grundläggande utbildning för vuxna ska vara tillgängligt för alla. XX föreslår att den föreslagna åldergränsen på 30 år avskaffas. Att sätta en åldersgräns på trettio år är diskriminerande och medför ett ojämnt behandlade av individer. Grundläggande utbildning är en grundläggande rättighet. Oberoende ålder behöver alla en möjlighet att lära sig grundläggande färdigheter för att klara sig i samhället och på arbetsmarknaden.
- Borgå Folkakademi föreslår att de lagändringar som berör lagen om fritt bildningsarbete träder i kraft 31.7.2027. Det här skulle ge läroanstalterna möjligheter att avsluta de utbildningar som påbörjats under 2026 och att hinna göra nödvändiga anpassningsåtgärder i läroanstalterna.

Motiveringar till korrigeringarna

Lagförslaget minskar integrationsutbildningens tillgänglighet, speciellt på svenska samt försvagar regionernas livskraft och polariseringen riskerar att öka. Regeringens proposition innebär betydande försämringar för utbildningar som stöder integration och utveckling av språkkunskaper. Det lagstadgade uppdraget för läroanstalter inom fritt bildningsarbete, att ordna bland annat integrationsutbildning, grundläggande litteracitet och grundläggande utbildning för vuxna avskaffas, trots att dessa aktörer årligen utbildar tiotusentals studerande (38 800 år 2024) med invandrarbakgrund. Den kompetens och flexibilitet som byggts upp under årtionden riskerar nu att gå förlorad.

För den invandrade minskar alternativen till utbildning som passar hens behov och möjligheten till frivilliga studier inom fritt bildningsarbete avskaffas. Då möjligheten att delta i integrationsutbildning eller grundläggande litteracitet som frivilliga studier, för dem med integrationsstöd avskaffas, slår det särskilt hårt mot vissa målgrupper, t.ex. invandrade med begränsad studievana eller bristfälliga grundläggande färdigheter. Enligt lagförslaget kommer här en person som är 30 eller äldre inte möjlighet att gå initialskedet i grundläggande utbildning för vuxna, vilket ytterligare försvårar personens möjligheter att uppnå elementära färdigheter för att klara sig i det finländska samhället eller på arbetsmarknaden.

En nyanländ kan välja det språk hen vill integrera sig på. Enligt nuvarande regeringsprogram önskar man öka integration på svenska till 5–10%. I nuläget integreras de flesta på svenska inom den fria bildningen. Risker är att nuvarande lagförslag kommer att påverka den här målsättningen negativt och att integration på svenska kommer att minska, eller erbjudas i större utsträckning endast som distansundervisning eller att det enbart erbjuds i kommuner där svenska är majoritetsspråket.

Lagförslaget innebär att man förhindrar en utbildningsaktör ifrån att erbjuda integrationsutbildning och grundläggande litteracitet för målgruppen. Det här resulterar i att kommunernas ansvar både i fråga om utbildnings- och finansieringsansvar höjs, finansieringen minskar för kommunen och fria bildningens utbildningar avvecklas. Kommunen har färre utbildningsplatser för målgruppen, vilket bidrar till långa väntetider och köer. Lagförslaget förorsakar stora utmaningar för kommuner och sysselsättningsområden att klara av uppdraget. Dessutom resulterar lagförslaget i ojämlika förhållanden för målgruppen och tillgängligheten till utbildning försämras.

Samtidigt som utbudet av integrationsutbildningar minskar och utbildningsinnehållen förenhetligas lägger man större ansvar på individen att integrera sig och lära sig språket snabbare. Begränsningar i grundläggande utbildning för vuxna, inklusive en föreslagen åldersgräns på 30 år, försvagar ytterligare utbildningsrättigheterna för vuxna invandrare.

Besparingar i finansieringen av främjandet av integration

Förslaget är inte en omfördelning eller effektivisering av finansiering utan en omfattande nedskärning för den fria bildningen men också för kommunen. I motiveringarna för lagförslaget omnämns det att man med reformen kring finansieringen vill ta bort överlappande finansieringar. XX vill påpeka att det inte är frågan om överlappningar, utan en parallell finansiering som är en del av fria bildningens statsandelsfinansiering och en del av finansieringen som riktas till Finlands utbildningssystem.

Borgå Folkakademi föreslår följande korrigerings:

I momentet för fritt bildningsarbete (29.10.31) skulle en del (cirka 6 miljoner euro) av den finansiering som riktats till integrationsutbildning och grundläggande litteracitet behållas. Denna finansiering skulle införlivas i den prestationsbaserade finansieringen inom samma moment (29.10.31), så att nämnda målgrupp kan erbjudas utbildning.

Motiveringar till korrigeringarna

Nedskärningarna i sin helhet, för fri bildning och kommunerna är närmare 50 miljoner euro, vilket försvårar integrationen och integrationsfrämjandet. Statsandelsfinansieringen för folkhögskolorna minskar med 15 % årligen. För 43 folkhögskolor innebär detta enorma nedskärningar, i vissa fall över 50 %. För många hotas hela verksamheten. Samtidigt som kommunernas integrationsersättningar minskar, förväntas kommunerna ta över ett större ansvar när fria bildningens utbildningar avvecklas.

Besparingarna leder till minskad utbildningskapacitet, uppsägningar av personal och nedläggningar av läroanstalter inom den fria bildningen. Detta riskerar att försvaga regional jämlikhet och möjligheterna att erbjuda utbildning på både svenska och finska i hela landet samt hotar samhällssäkerheten då polarisering riskerar att öka. Den svenskspråkiga utbildningsstigen är hotad i många regioner då till exempel möjligheterna till ett folkhögskolår för läropliktiga kan försvinna om folkhögskolornas verksamhetsförutsättningar försvagas.

Utöver detta föreslås stora nedskärningar i kommunernas statsandelar. Genomförandet skulle kraftigt minska antalet utbildningsplatser och öka kommunernas uppgifter och ansvar samtidigt som resurserna minskar. Detta skulle leda till köer i större städer och ett bortfall av utbildningsutbud i mindre kommuner. Det här leder till ojämlikt utbud av utbildningar.

I förslaget allokeras finansiering för integration på svenska under en övergångsperiod och extra finansiering för det till kommunerna. Svenskspråkig integrationsutbildning kräver tillräckligt antal studerande, men många små kommuner kan ha för få invandrare som önskar integrera sig på svenska. Det här leder till att kommuner har svårt att ordna egna undervisningsgrupper. Det här gör små kommuner särskilt utsatta i ett system där ansvaret är placerat hos dem. Det här bidrar till att utbudet på integrationsutbildningar minskar och då tillgängligheten försämras minskar också antalet personer som integreras på svenska. Det här leder till att regeringsprogrammets målsättning inte uppnås.

Målet med integrationen och den ökade förpliktande karaktären

Reformen förstärker integrationens förpliktande karaktär, men utan att erbjuda de utbildningar som behövs för att människors skyldigheter ska kunna uppfyllas.

Genom att begränsa möjligheterna till frivilliga studier, inskränka tillgången till grundläggande utbildning för vuxna och ta bort fria bildningens roll som utbildningsanordnare försämras förutsättningarna att nå målen om snabbare sysselsättning och samhällsdeltagande.

Invandrares situation är mångfacetterad. Alla är inte omedelbart redo för att placera sig på arbetsmarknaden. Fria bildningens utbildningar har varit avgörande för att stödja personer med svaga språkkunskaper, traumabakgrund, låg skolbakgrund eller behov av individualiserade lärmiljöer. Dessa utbildningsvägar är centrala för en jämlik och realistisk integration.

Ändringar i serviceprocessens initialskede

Förslaget bortser från integrationens bredd och olika målgrupper. Integrationsmålen definieras nästan enbart genom sysselsättning och tar inte hänsyn till barn, unga, familjer, äldre eller personer med särskilt stödbehov. Integration bör betraktas som en helhet. Enbart sysselsättning som mål stöder inte samhällsfreden. Förslaget försvagar utbildningens tillgänglighet och inskränker bildningsmässiga samt kulturella rättigheter, samtidigt som det påstår motsatsen.

Förändringarna i integrationsprocessens initialskede innebär stora risker. När fria bildningens utbildningar avvecklas försvinner centrala och väletablerade språkutbildningar, samhällsorienteringar och läskunnighetsutbildningar som tidigare funnits tillgängliga.

Kommunerna får ansvar för att själva ordna eller upphandla utbildning men med minskade resurser och utan ett befintligt nätverk av läroanstalter. Detta ökar kostnaderna, skapar regional ojämlikhet och försvårar tillgången till utbildning på båda nationalspråken.

Då den föreslagna lagändringen saknar en ordentlig övergångsperiod riskerar utbildningsplatser att försvinna redan innan lagen träder i kraft. Det innebär att individer kan stå utan utbildning, vilket försvagar deras möjligheter att integreras, lära sig språk och komma i arbete.

Övriga kommentarer

Det föreslagna avskaffandet av folkhögskolornas och fria bildningens integrationsutbildning är en betydande samhällelig förlust. Dessa utbildningar har visat sig vara effektiva, inkluderande och flexibla. Särskilt i situationer där läroanstalter snabbt kunnat anpassa sig och svara på behov, som till exempel då Finland våren 2022 tog emot ett stort antal flyktingar från Ukraina.

Att skära ner de strukturer som under decennier byggt upp expertis och utbildningskapacitet inom integration är kortsiktigt och kan leda till utanförskap, polarisering och ökade kostnader för samhället.

Dahlqvist Ingela
Borgå folkakademi